

På jakt etter stivsildre i Geirangerfjella (Stranda kommune, Møre og Romsdal)

John Bjarne Jordal

6610 Øksendal

Geir Gaarder

Boks 60, 6630 Tingvoll

Stivsildre *Saxifraga hieracifolia* er en sjelden, bisentrisk og kalkkrevende fjellplante med en vestlig utbredelsestendens i det sørnorske området (Gjærevoll 1990). I Møre og Romsdal er det gjort diverse funn av arten i kommunene Sunndal, Nesset, Norddal, Rauma, Stranda og Ørskog (f. eks. Hagen 1976a, 1976b, Heltzen & Nordhagen 1944, Nordhagen 1931, 1968, Skogen 1971, 1977) (Det Nordhagen 1968 kaller Litleskorkja er ikke identisk med fjellet som kalles Litleskorka på dagens kart, Nordhagens og Heltzens fjell heter idag fremste Skorka eller Littlebotnstind og ligger i Ørskog, ikke i Vestnes).

I 2000 utførte forfatterne biologiske undersøkelser i det planlagte Geiranger/Herdal landskapsvernområde. Oppdraget omfattet også fjellområdene, og vi lette der etter lokaliteter med en rik og kalkkrevende flora. Spesielt var vi på utkikk etter sjeldne arter som stivsildre. Arten er funnet tidligere i Dalsnibba ett eller annet sted ifølge Nordhagen (1968). Den ene av forfatterne (J. B. Jordal) kjenner en del stivsildrelokaliteter fra Sunndal, hvor den vokser i fuktige, kalkrike nordhellinger i Geitådalen og Grødalen. Vi konsentrerte oss derfor om slike lokaliteter også i Geiranger. Første forsøk ble gjort 1. august. Ei bratt nordhelling under Dalsnibba pekte seg ut som egnet etter en avstandssaumfaring med kikkert. Den var fuktig, nordvendt og virket litt kalkrik. Vi dro så opp og sjekket nærmere, og fant faktisk stivsildra sparsomt under noen overheng.

Oppildnet av denne suksessen kastet vi oss over kartet og fant fram til flere nordvendte berg i samme høydenivå (900-1200 meter). De påfølgende dagene og under en senere tur fikk vi anledning til å sjekke til sammen ytterligere 4 nordvendte lokaliteter. Vi fant stivsildre på alle sammen! I tillegg var vi oppe i en sørvendt hammer med lovende utseende hvor vi fant stivsildre i to øst-

vendte, fuktige overheng. Arten ble bare observert sparsomt (3-30 individer) på alle lokaliteter.

Vi fikk dermed 6 stivsildrelokaliteter i Geirangerområdet (Stranda kommune, Møre og Romsdal), hvorav i alle fall nr. 2-6 synes å være nye (vi har ikke sjekket herbariemateriale):

1. Dalsnibba 01.08.2000: kartblad 1319 III Tafjord, MP 095 815, ca. 1050 m o. h., 20-30 individer sett, nordvendt, halvveis overheng, bratt. Belegg. Det er usikkert om dette er en ny lokalitet i forhold til funn av R. E. Fridtz i 1907 (Nordhagen 1968).
2. Geitfjellet 02.08.2000: kartblad 1219 II Geiranger, LP 999 909, ca. 950 m o. h., ca 10 individer sett, nordvendt, ikke overheng, bratt. Belegg.
3. Blåfjellet 03.08.2000: kartblad 1319 III Tafjord, MP 107 880, ca. 1100 m o. h., 7 individer fordelt på 3 delpopulasjoner, 2 under overheng, 1 mer eksponert, nordvendt og bratt. Belegg.
4. Storskredfjellet 03.08.2000: kartblad 1319 III Tafjord, MP 100 888, ca. 1000 m o. h., 6 individer fordelt på 2 delpopulasjoner. Sørvendt berg, men plantene vokste under øst-sørøstvendte, lite soleksponerte overheng. Ikke belegg.
5. Gråsteindalen 15.08.2000: kartblad 1319 III Tafjord, MP 074 908, ca. 1000 m o. h., 3 individer fordelt på 2 dellokaliteter. Nordvendt, bare under overheng. Ikke belegg.
6. Djupdalen 16.08.2000: kartblad 1319 III Tafjord, MP 107 823, 1000-1050 m o. h., 3 individer fordelt på 2 dellokaliteter. Nordvendt, bare under overheng. Ikke belegg.

Lokalitet 1-4 ble funnet av Geir Gaarder og John Bjarne Jordal, lokalitet 5-6 av Dag Holtan, Karl Johan Grimstad og John Bjarne Jordal.

Oppskriften vi brukte for å finne stivsildre i Geiranger kan sammenfattes slik:

1. Bruk kartet til å finne nordvendte berg i høydeintervallet 900-1200 meter over havet.
2. Gå ut i terrenget og bruk kikkerten for på avstand å lokalisere områder som ser kalkrike ut, helst hvor det også finnes berg med overheng.
3. Klatre opp til de områdene som peker seg ut som best egnet.

Denne oppskrifta ga oss altså uttelling i alle forsøk, og vi ønsker derfor å dele den med andre.

Til slutt noen betraktninger om stivsildras økologi. Flere forfattere har stilt spørsmålet om hvorfor den ikke finnes på Dovrefjell og andre østlige fjellstrøk. Forekomsten på flere fjell i kystnære strøk av Møre og Romsdal har ledet flere til å postulere at arten har overlevd istidene på nunatakker nær kysten og ikke har rukket å spre seg til de

østlige fjellstrøkene. Vår erfaring med stivsildre tilsier imidlertid at dette er en art med strenge krav til stabil markfuktighet, i tillegg til noe baserikt jordsmonn. Felles for alle voksesteder vi har sett synes å være at de meget sjelden eller aldri tørker ut. Under overhengene i Geiranger vokser individene med god tilgang på stabil fuktighet i form av sigevann fra sprekker i berget, dog uten å bli oversvømt, og dessuten lite påvirket av uttørring fra sola. På flere av lokalitetene stod den sammen med knoppsildre. På små hyller og bergsprekker stod den veldig ofte sammen med fjellsyre i rike partier. Det ble en vane å bruke kikkerten for å sjekke alle fjellsyrebestander oppe i berget. Kan det tenkes at stivsildre har så strenge krav til markfuktighet at den rett og slett ikke finner egnede levesteder i kontinentale og nedbørfattige fjell som Dovrefjell? Her kan man kanskje anta at det aller meste som finnes av jordsmonn på egnede steder tørker ut med visse mellomrom, eller at de lokalitetene som faktisk kunne være egnete for arten er så spredte at den har vanskelig for å «finne» dem etter tilfeldige lokale ekstinksjoner, slik at hele systemet av populasjoner derfor gradvis kan ha forsvunnet i slike fjellområder. En kan

også forestille seg effekten av den postglasiale varmetida: arten kan ha forsvunnet i de mer kontinentale fjellområdene i ei tid med et enda tørrere og varmere klima enn nå, og ikke klart å «hoppe» over dit fra sine refugier i de mer nedbørsrike fjellområdene, selv om det antakelig burde kunne finnes egnede lokaliteter i nåtida.

Et annet spørsmål vi lurer på er: Hvordan i all verden finner stivsildra veien opp i disse overhengene? Det står 2-3 individer ett sted, og så er det kanskje flere kilometer til neste vokseplass, også oppunder et overheng. Fyker frøene på skaren om vinteren? Eller kan det tenkes at frøene spres av frøspisende fugl? En av de mest nærliggende er i så tilfelle bergirisk, som er ganske vanlig i berglendt terreng i vestlige fjellstrøk. En kan alternativt se det slik at artens små, isolerte nålevende populasjoner faktisk kan være de siste, temmelig statiske og isolerte, rester av en mer massiv forekomst på slutten av siste istid og i den aller første postglasiale tida, og at en derfor ikke trenger anta så mye spredning og nyetablering i nåtida. En liten lokal frøbank på hvert av de stedene arten fortsatt henger igjen kan derfor kanskje være den eneste forklaringa en trenger på dagens forekom-

Figur 2 (nedenfor). De seks nyoppdagete lokalitetene for stivsildre *Saxifraga hieracifolia* i Geirangerfjella, Stranda, Møre og Romsdal. Grunnlag: deler av 1219 II Geiranger og 1319 III Tafjord, M711-serien, Statens kartverk. Innfelt: Geiranger på et konturkart over Sør-Norge.

ster. Spørsmålene er likevel som vanlig flere enn svarene.

Litteratur

- Gjærevoll, O. 1990. Alpine plants. In: Berg, R. et al. (eds.): Maps of distribution of Norwegian vascular plants. Vol. II. Tapir, Trondheim. 126 s. + 37 pl.
- Hagen, M. E. 1976a. Flora og vegetasjon i Grøvuområdet på Nordmøre. Hovedfagsoppgave i systematisk botanikk til matematisk-naturvitenskapelig embedseksamen ved Universitetet i Trondheim, høstsemesteret 1976. 188 s. + vegetasjonskart. Upubl.

- Hagen, M. E. 1976b. Botaniske undersøkelser i Grøvu-området i Sunndal kommune, Møre og Romsdal. DKNVSM rapport, Botanisk Serie 1976-5. 57 s.
- Heltzen, A. M. & Nordhagen, R. 1944. En vestlig utpost av *Saxifraga hieraciifolia*. Naturen 68:125-128.
- Nordhagen, R. 1931. En botanisk ekskursjon i Eikisdalen. Bergens Mus. årb. 1930:1-35.
- Nordhagen, R.. 1968. Lauparens botaniske hemmeligheter. Fjellposten, Ålesund og Sunnmøre Turistforening, mars 1968:4-9.
- Skogen, A. 1971. Bidrag til karplantefloraen i Grotli-Tafjordfjellene. K. norske vidensk. selsk. museet. 1-46 + 16 maps.
- Skogen, A. 1977. Storfjellet i Tafjord, en botanisk perle på indre Sunnmøre. Den norske turistfor. årb. 1977:112-118.

Figur 3. Lokalitet 2. Geitfjellet, Stranda, Møre og Romsdal. Nordvendte heng. (til høyre: oversiktsbilde, under: nærbilde av lokaliteten). Foto: John Bjarne Jordal 02.08.2000.

